

ПІДГОТОВКА МЕНЕДЖЕРІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У статті висвітлені питання підготовки менеджерів соціокультурної діяльності та їх професійної компетентності. Особливу увагу автор приділяє професійній діяльності соціокультурних працівників, пов'язаній з організацією дозвілля учнів старших класів. Акцентується увага на особливостях організації дозвіллевої діяльності старшокласників обумовленій специфікою підліткового віку. Аналізується педагогічна складова роботи менеджера соціально-культурної діяльності, її направленість на вирішення певних культурно-виховних завдань по соціальному вихованню та розвитку підлітків. Розглядається дозвіллева діяльність старших школярів як педагогічна категорія, яка складається з трьох основних рівнів: споживання, творчість, екстеріоризація (соціальна активність).

Автор розкриває поняття сутності дозвілля підлітків та звертає увагу на п'ять основних груп їх дозвіллевої діяльності: поповнення фізичних і моральних сил; розвиток ерудиції; відновлення духовних сил; потреби в спілкуванні; навчання творчості. У статті докладно описуються форми організації вільного часу старших школярів, що поділяються на індивідуальні, групові, масові та навчальні, трудові, спортивні і художні. Звертається увага на різні методи організації дозвілля учнів: ігрові, театралізації, змагальні, співпраці, виховуючих ситуацій, імпровізації. Наводяться приклади традиційних та інноваційних форм організації дозвілля старшокласників, спрямованих на їх естетичне виховання.

Ключові слова: *культурно-дозвіллева діяльність, мистецтвознавчі гуртки, творчість, соціокультурний працівник, соціальна активність.*

Постановка проблеми. З-поміж стратегічних напрямів модернізації національної системи освіти, окреслених у Законах України «Про освіту», Концепції національного виховання та Національній доктрині розвитку освіти

України у ХХІ столітті, одним із актуальних постає завдання щодо подальшого розвитку національної системи культурно-дозвіллевої діяльності підростаючого покоління. Важливість правильного проведення вільного часу старших школярів обумовлена зростанням їх навчального навантаження, підготовкою до здачі іспитів та складними психологічними періодами підліткового віку. Однак в сучасному суспільстві застосовуються малоцікаві і застарілі форми організації дозвілля підлітків, які часто носять малозмістовний та одноманітний характер і, зазвичай, проводяться без залучення менеджерів соціокультурної діяльності. Саме тому, сьогодні надзвичайно важливого значення набуває професійна підготовка майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності до ефективної організації культурного дозвілля учнів старших класів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналітичний огляд наукової та методичної літератури показав, що сучасні концепції професійної підготовки менеджерів соціально-культурної діяльності розглянуті в працях: М. Аріарского, Г. Галуцького, Л. Герасімової, Л. Жаркової, Т. Кісельової, Ю. Красільнікова, В. Чіжікова, С. Ширяєва [11], Н. Ярошенко та ін. Різні аспекти проблеми психолого-педагогічної підготовки менеджера соціально культурної діяльності, висвітлені в роботах Н. Бакланової, В. Новаторова, Г. Новікової, А. Соколова, Ю. Стрельцова, Г. Тульчінського. Вивченню науково-педагогічних основ організації вільного часу підлітків присвячені праці вчених Б. Бриліна [1], М. Ліберової [4], Ф. Махова, О. Мацукевича, І. Романової [6], Н. Тихоненкова [8], С. Шмакова [12], Г. Шипоти [10]. Однак питання підготовки менеджерів соціокультурної діяльності до організації дозвілля учнів старших класів залишились поза увагою науковців.

Мета даної публікації: Висвітлити та теоретично обґрунтувати питання підготовки менеджерів соціокультурної діяльності до організації дозвілля учнів старших класів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загально відомо, що професійне призначення менеджера соціокультурної діяльності серед іншого обіймає сферу вільного часу учнів старших класів та полягає в здійсненні

наступних функціонально-посадових видів діяльності: менеджера клубних установ, парків культури і відпочинку, кінотеатрів, центрів дозвілля, народної творчості, туристичних і молодіжних центрів, соціальної реабілітації, фізичної культури і спорту.

Менеджер соціокультурної діяльності, може вважатися професійно компетентним, якщо має досить високий рівень освіти, володіє необхідними навичками, вміннями, має професійно-діловий досвід та організаторські здібності. Крім загальних вимог він повинен відповідати і цілій низці специфічних, обумовлених особливостями самої соціокультурної діяльності та її конкретних суб'єктів, наприклад: знанням соціальної педагогіки, навичками позакласного естетичного виховання старшокласників та ін.

Саме тому, в основі професійної підготовки менеджерів соціокультурної діяльності лежить вивчення таких дисциплін, як: менеджмент, маркетинг, економіка, фінансова і господарська діяльність, підприємництво, соціально-культурні технології, світова культура, культурна спадщина, література, історія мистецтв, педагогіка, психологія, іміджологія, етикет, реклама, іноземні мови.

Педагогічний аспект роботи менеджера соціокультурної діяльності стосовно організації дозвілля учнів старших класів, полягає в соціальному вихованні та розвитку підлітків і направлений на вирішення таких культурно-виховних завдань:

- цілеспрямоване залучення старшокласників до багатств культури;
- стимулювання ініціативи та самодіяльності підлітків в сфері дозвілля, підвищення їх дозвільної кваліфікації, тобто вміння раціонально, змістовно і різноманітно організувати свій вільний час;
- створення умов для виявлення та розвитку здібностей особистості, реалізації її творчого потенціалу та позитивного самоствердження.

При підготовці майбутніх менеджерів соціокультурної діяльності треба приділяти особливу увагу придбанню навичок правильної організації дозвілля старшокласників для уникнення конфліктів і подолання труднощів старшого шкільного віку. Відомо, що специфікою підліткового віку є, формування як

власної думки про себе, про оточуючих, так і внутрішньої позиції до встановлених моральних цінностей [5, с. 94].

Також в цьому віці вони вступають в початкову стадію фізичної зрілості, акцентуючи на цьому увагу різними способами. Відсутність відповідальності, соціальна пасивність, інфантильність, споживацьке ставлення – це можливі наслідки, що виникають в подібних ситуаціях [9, с. 118].

Як І. Романова так і І. Ісаєва підкреслюють, що дозвілля – «це діяльність заради власного задоволення», і «орієнтована на самопізнання і на вивчення навколишнього світу, що здійснюється в рамках вільного часу» [6, с. 38; 3, с. 57]. Згідно А. Воловікової, дозвіллева діяльність старших школярів як педагогічна категорія, описує три основні рівні: споживання, творчість, екстеріоризація (соціальна активність) [2, с. 67].

Споживання пасивного характеру (нижчий рівень дозвілля) – це час, проведений перед телевізором, за читанням книг, прогулянки на свіжому повітрі, відвідування місць видовищної спрямованості, а також спілкування з друзями. Активне споживання (середній рівень дозвільної діяльності) – це туристичні походи і поїздки, полювання та риболовля, відвідування музеїв і театрів та ін.. Вищий рівень дозвілля старшокласників не тільки активний, але і цілеспрямований. Це: подорожі з батьками або класом, спорт, колекціонування та ін. [2, с. 69].

Прикладами творчої діяльності є вся та активність підлітків, де вони щось створюють [2, с. 71].

Екстеріоризація проявляється в груповій дозвільній діяльності учнів – показ шкільного спектаклю, виступ хору, оркестру, експонування класної виставки і т. д. [2, с. 72].

Сутність організації культурно-дозвільної діяльності старшокласників полягає в заміні особистісної позиції учнів у сфері дозвілля з пасивної, яке потребує безпосереднього педагогічного керівництва, на активну, що є наслідком розвитку їхнього самоуправління в цій сфері шляхом опосередкованого педагогічного впливу.

Р. Стеббінс та інші вчені під сутністю дозвілля старшокласників розуміють суму елементів їх інтересів, захоплень, хобі, серед яких виділяють: художню творчість (вишивання, в'язання, шиття, та ін.), кіно, спорт, телебачення, книги, технічну творчість, музику (різноманітність стилів і виконавців), прикладну працю, колекціонування (монет, марок, моделей автомобілів, ін.), екологічну діяльність, театр, туризм і т.д. [7, с.68].

Залежно від сутності С. Шмаков виділяє п'ять основних груп дозвілєвої діяльності учнів старшого шкільного віку [12, с. 74].

1. Поповнення фізичних і моральних сил старшокласників: заняття різними видами спорту, прогулянки по парках, скверах, рухливі ігри, розваги та інше.

2. Розвиток ерудиції та формування духовно-моральних цінностей у підлітків: читання розважально-пізнавальної літератури, перегляд документальних телевізійних передач і наукових фільмів, подорожі, відвідування музеїв, галерей, виставок і т.д.

3. Відновлення духовних сил старшокласників, розвиток їх творчих здібностей: науково-дослідна, театральна, спортивна, художня, трудова, ігрова та інші види діяльності.

4. Поповнення потреби в спілкуванні: відвідування дискотек, вечірок, заняття танцями, участь у творчих об'єднаннях і клубах.

5. Навчання учнів старших класів творчості: конкурси, змагання, виїзні табори, школи активу, туристичні походи, канікулярні об'єднання і т.п. [12, с. 56].

Таким чином, як вважає Н. Тихоненков та інші вчені, головною особливістю організації дозвілєвої діяльності старших школярів є її просвітницький, розвиваючий і моральний характер [8, с. 23].

Крім того, до особливостей відносять методи і форми організації дозвілля старшокласників з урахуванням їх вікових та індивідуально-психологічних особливостей.

Провідні педагоги і вчені виділяють шість основних методів в організації дозвільної діяльності старших школярів:

1. Ігрові методи (ігри та тренінги);
2. Методи театралізації (театральні постановки, вечірки, вечори національної культури і кухні, шкільне кафе і т. д.);
3. Змагальні методи (змагання);
4. Методи співпраці (спільна діяльність старшокласників і дорослих «на рівних» в шкільних клубах, хорах, творчих об'єднаннях [12, с.43];
5. Методи виховуючих ситуацій (проведення дискусій);
6. Методи імпровізації (експромт) [12, с. 33].

Формами організації дозвілля старшокласників, спрямованими на їх естетичне виховання, є перш за все мистецтвознавчі гуртки, до яких відносяться: літературні, музичні, театральні, художні та їх синтез. Мета їх проведення – глибоке і послідовне оволодіння яким-небудь одним видом мистецтва в залежності від інтересів учнів, а творча атмосфера гуртка сприяє ефективному розвитку школярів з яскраво вираженою обдарованістю.

Гуртки і студії образотворчого мистецтва повинні дати старшим школярам знання про історію розвитку живопису, навчити їх естетично сприймати навколишню дійсність,

У гуртках прикладного мистецтва здійснюється реальна художня діяльність дітей. Вони самі виготовляють предмети з різного роду матеріалів, освоюють різні види творчості: чеканка по металу, випалювання і різьблення по дереву, графіка, плетіння бісером, вишивання, шиття і т.п..

У музичних гуртках і музично-хорових студіях відбувається прослуховування музики, знайомство з творчістю композиторів, різними музичними жанрами, відвідування концертів, лекцій в дитячій філармонії, виступи старшокласників на сцені, зустрічі з музикантами. Останнім часом серед учнів дуже популярні вокально-інструментальні ансамблі, які самі пишуть та виконують музику. Дуже важливо для менеджера соціокультурної

діяльності всіляко заохочувати старшокласників до концертної діяльності як в школі так і за її межами.

Особливо актуальною сьогодні формою музичного дозвілля школярів старших класів є музична дискотека, своєрідний сплав музики і руху, що дає можливість відпочинку і емоційної розрядки учнів та формує їх художній смак, музичні уподобання, культуру дозвілля. На дискотеці учні прослуховують високоякісні сучасні записи, знайомляться з новинками в світі музики і ансамблів, організовують танці. Часто дискотеки проводяться у формі: диско-лекції, диско-театру, диско-агітбригади. Організація дискотек – справа самих учнів, що передбачає прояв творчого начала на всіх етапах її підготовки.

Ще однією формою дозвілля старшокласників є клуби друзів мистецтва, які можуть бути міські або загальношкільні (різновікові), а саме: клуб любителів фантастики; кіно; опери чи джазу; бардівської пісні чи року; брейкдансу, і т.д. Клубні активісти плідно співпрацюють з менеджерами соціокультурної діяльності, працівниками мистецтва, культурно-просвітницькими установами. Серед клубів особливо популярні кіноклуби, де відбуваються: літературні екранізації, фестивальні покази, обговорення творчості режисера, актора, сценариста, оператора.

Робота в шкільній аматорській кіностудії створює сприятливі умови для художньо-естетичного розвитку учнів старших класів. Вони займаються зйомками ігрового, документального або анімаційного кіно (мультфільмів), виконують іншу різнопланову діяльність, як то: написання сценарію, операторську та звукооператорську роботу, режисуру, монтаж, оформлювання.

У школі може бути створений шкільний театр – драматичний, ляльковий чи радіотеатр, де відбувається «виховання сценою» старшокласників.

М. Ліберова вказує на те, що; «Суть змін – у молодіжній дозвільній сфері полягає у формуванні нових видів дозвільної практики (комп'ютерні ігри та Інтернет; фітнес-культура), а також у наповненні новим змістом теперішніх традиційних пасивних форм дозвілля (читання, перегляд телепередач, відвідування дискотек)» [4].

Старшокласники приходять в гуртки, не тільки для того щоб долучатися до музики, малювання, спорту, а для проведення естетично насиченого вільного часу. Тому вирішальним тут стає вміння менеджера соціокультурного дозвілля зробити цінності культури і мистецтва привабливими для підлітків та пробудити до них інтерес.

Висновки. Важливим завданням соціокультурної роботи в сучасних умовах є задоволення запитів учнів старших класів в сфері дозвілля, бо від його правильної організації залежить психологічне, фізичне та емоційне здоров'я, успіх в навчанні і в розвитку учнів.

Особливості організації дозвіллевої діяльності старшокласників обумовлені специфікою підліткового віку: їх невизначеністю в життєвих цінностях; формуванням світогляду про себе і навколишній; труднощами самовизначення в житті; остаточною статевим дозріванням; емоційної вразливістю; депресивності; потребою в друзях, в тому числі і в особі менеджерів соціокультурної діяльності.

Форми і методи організації дозвілля старших школярів, що застосовуються соціокультурними працівниками, різні. Вони поділяються за формами на: індивідуальні, групові, масові; навчальні, трудові, спортивні, художні та за методами на: ігрові, театралізації, змагальні, співпраці, виховуючих ситуацій, імпровізації [9, с. 23].

Таким чином, при підготовці менеджерів соціокультурної діяльності до організації дозвілля учнів старших класів необхідно приділяти належну увагу вибору відповідних методів і форм роботи, обумовлених особливостями періоду ранньої юності.

Використані джерела:

1. Брилін Б. А. Педагогічні основи музично-творчого розвитку учнів старших класів у сучасних формах дозвілля : дис. докт. пед. наук : 13.00.01 / Брилін Борис Андрійович – Вінниця, 1998. – 450 с.

2. Воловик А. Ф. Педагогика досуга / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. – Москва: Московский психолого-социальный институт, 1998. – 240 с. – (Флинта).
3. Исаева И. Ю. Досуговая педагогика / И. Ю. Исаева. – Москва: " НОУ ВПО «МПСИ», 2010. – 200 с. – (Флинта).
4. Либерова М. С. Изменение форм досуга молодежи российской провинции: социологический анализ : дис. канд. соц. наук : 22.00.04 / Либерова Марина Сергеевна – Черкизово, 2010. – 225 с.
5. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста / Ф. Райс, К. Долджин. – Санкт-Петербург: Издательский дом "Питер", 2010. – 812 с. – (Мастера психологии; вып. 12).
6. Романова И. Е. Досуг как общечеловеческий феномен : дис. канд. фил. наук : 22.00.06 / Романова Илона Евгеньевна – Екатеринбург, 1995. – 140 с.
7. Стеббинс Р. А. Свободное время: к оптимальному стилю досуга (взгляд из Канады) / Р. А. Стеббинс. // Социологический журнал. – 2000. – №7. – С. 64–73.
8. Тихоненков Н. И. Педагогические условия личностного роста подростков в досуговой деятельности : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Тихоненков Николай Иванович – Волгоград, 2002. – 200 с.
9. Тутушкина М. К. Практическая психология для педагогов и родителей / М. К. Тутушкина, В. А. Артемьева, Е. И. Афанасьева. – Санкт-Петербург: Издательство «Дидактика Плюс», 2000. – 349 с.
10. Шипота Г. Є. Формування культурно-інформаційних потреб підлітків в умовах дозвілля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06 "теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності" / Шипота Галина Євгенівна – Київ, 2005. – 20 с.
11. Ширяев С. В. Формирование психолого-педагогической компетентности менеджера социально-культурной деятельности в условиях социокультурной практики : дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Ширяев Сергей Владимирович – Омск, 2008. – 200 с.

12. Шмаков С. А. Уроки детского досуга: В помощь педагогу-экспериментатору, классному руководителю / Сталь Анатолевич. Шмаков. – Москва: Научно-методическое объединение "Творческая педагогика", 1992. – 88 с. – ((Малое предприятие "Новая школа").

Soldatenko O.

TRAINING MANAGERS OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES FOR LEISURE HIGH SCHOOL STUDENTS

The article highlights the issues of training managers of socio-cultural activities and their professional competence. The author pays special attention to the professional activities of socio-cultural workers associated with the organization of leisure for high school students. It focuses on the features of the organization of leisure activities high school students due to the specifics of adolescence. Analyzes the educational component of the work of the manager of social and cultural activities, focused on the solution of certain cultural and educational problems of social education and development of young persons. The leisure activity of senior school children as a pedagogical category is considered, which consists of three main levels: consumption, creativity, exteriorization (social activity). The author reveals the concept of the essence of leisure of adolescents and draws attention to five main groups of their leisure activities: replenishment of physical and moral forces; the development of erudition; restoration of spiritual forces; need for communication; teaching creativity. The article describes in detail the forms of organization of the free time, high school students, which are divided into individual, group, and mass education, employment, sports and art. Attention is drawn to various methods for organizing leisure activities for students: gaming, theatrical, competitive, cooperation, educating situations, improvisation. The examples of traditional and innovative forms of leisure school students aimed at their aesthetic education. It is specially noted art circles, which include: literary, musical, theatrical, artistic and their synthesis. It is shown that mugs and art studios teach painting. It is spoken in detail that on mugs of applied art, students in the upper grades make items from various materials. It is dealt with music circles, high school

students listen to music, get acquainted with the creativity of composers and various musical genres, attend concerts, lecture in the Philharmonic Society, and perform on stage. It is specially noted the relevance today of forms of leisure for high school students is a musical disco, disco-lectures, disco-theater, disco-agit brigades. It stresses the importance of the Club of Friends of Arts: film clubs, film studios, dance clubs, literary clubs. It draws our attention to school theater that can be created at school: drama, puppet theater or radio theater.

Key words: *cultural and recreational activities, art criticism circles, creativity, sociocultural worker, social activity.*

Стаття надійшла до редакції 05.11.2017 р.